

Evolúciós gondolkodás a társadalomtudományokban

Az utóbbi évtized társadalomtudománya közel száz év után újfent előtérbe állította az evolúciós elméletet és felértékelte az evolúciós magyarázattípusokat. A vitatott kérdések hasonlítanak a száz év előttiékhöz. Vajon az evolúciós gondolatmenet megjelenése társadalmi folyamatok magyarázatára pusztán analógiát teremt-e a változás és a változatosság különböző érvényesülési terepei között, vagy ténylegesen beemeli a biológiai magyarázatot a társas és társadalmi jelenségek körébe?

A *Replika* 36. száma 1999-ben már Daniel Dennett evolúciós filozófiája kapcsán bemutatva ezeknek a törekvéseknek egy részét. Az itt következő tanulmányok nem a filozófia elvont szintjén, hanem a konkrét társadalomtudományi magyarázatban mutatják meg ezt az újdonságot, egyben illusztrálva az említett vitakérdéseket. Cosmides és Tooby egy nagy ambíciójú irányzat, az evolúciós pszichológia szószólói. A humán etológiával rokonítja programjukat az a meggyőződés, hogy a kultúra és a társadalom jelenségei darwini magyarázatot érdemelnek. Újdonságuk az a kiegészítő meggyőződés, hogy ennek során a modern ember lelki jelenségeire vonatkozó laboratóriumi eredmények fontos értelmezési feladatot adnak az evolúciós gondolkodók számára.

A magyar tanulmányok a VIII. Magyar Kognitív Tudományi Kongresszuson (Szeged, 2000. február 4–6.) elhangzott előadásokon alapulnak. Maga az elhangzás helye is mutatja, hogy az evolúciós gondolati kiterjesztések egyik központi kérdése a megismerés vizsgálata. Sándor Klára és Kampis György egy új nyelvelméleti törekvés zászlóbontásának tekinthető dolgozata a nyelvi változatosság és változás törvényei és az evolúciós folyamatok dinamikája közötti megfelelésekből kiindulva érvel egy új nyelvszemlélet mellett. Csányi Vilmos a ritualizációt mutatja be, mint a csoportlét egyik döntő mozzanatának, az összehangolásnak evolúciósan alapvető eszközét. Pléh Csaba pedig a gondolkodás terjedési mechanizmusaira kialakított metaforikus kiindulású biologisztikus elméleteket elhelyezi a társadalomtudományi magyarázat általánosabb és hagyományosabb kérdései között.